

**ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

DOI 10.33930/ed.2019.5007.32(4)-1

УДК 94(477): [323.1+316.3]

**УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ НА ВИРІШАЛЬНИХ
ЕТАПАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА***UKRAINIAN NATIONAL IDEA AT THE DECISIVE STAGES
OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SOCIETY***Н. Д. Ковальчук
Л. А. Овсянкіна**

Актуальність теми дослідження. Національна ідея в усі часи була тим важливим чинником, який консолідував і духовно об'єднував українців як політичну націю та визначав їх ідентичність. Сьогодні вона також є стрижневим чинником відродження нової, незалежної, вільної України, що свідчить про її форматворчу, конструктивно-творчу місію. У складні часи історії саме усвідомлення національної ідеї допомагає людині усвідомити своє місце та роль у формуванні майбутнього своєї нації. Ці обставини визначають актуальність дослідження української національної ідеї на вирішальних етапах розвитку українського суспільства, яка виступає головним чинником, що задає базові орієнтири майбутнього історичного шляху нації та інтегрує її навколо цих орієнтирів, особливо в кризові моменти її історичного розвитку.

Постановка проблеми. Історія нашої держави підтверджує, що національна ідея ніколи не була явищем сталим, завершеним. Унікальність і неповторність кожної нації залежить саме від тієї національної ідеї, яка, як внутрішній двигун, рухає країну до прогресивних змін, зберігаючи націю як таку. Специфіка національної ідеї полягає у тому, що вона допомагає людині усвідомити сенс приналежності до своєї країни, її перспективну мету та засоби її досягнення спільними зусиллями всієї нації. Саме тому процес складної еволюції української

Urgency of the research. The national idea has always been an important factor in consolidating and spiritually uniting Ukrainians as a political nation and defining their identity. Today, it is also a key factor in the revival of a new, independent, free Ukraine, which testifies to its formative, constructive and creative mission. In difficult times of history, the very awareness of the national idea helps a person to realize his place and role in shaping the future of his nation. These circumstances determine the relevance of the study of the Ukrainian national idea at the crucial stages of development of Ukrainian society, which is the main factor that sets the basic guidelines for the future historical path of the nation and integrates it around these guidelines, especially in times of crisis.

Target setting. The history of our state confirms that the national idea has never been a permanent, complete phenomenon. The uniqueness and uniqueness of each nation depends on the national idea, which, as an internal engine, moves the country to progressive change, preserving the nation as such. The specificity of the national idea is that it helps a person to realize the meaning of belonging to their country, its long-term goal and the means to achieve it by the joint efforts of the whole nation. That is why the process of complex evolution of the Ukrainian national idea, which is

національної ідеї, в основі якої постійно домінувала ідея збереження етнічної самобутності у цьому контексті потребує серйозного дослідження. Цей процес розпочався ще за часів Київської Русі і є надзвичайно актуальним в наш час для вирішення багатьох проблем розвитку української нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему відстоювання національної ідентичності та формування національної ідеї аналізували у своїх наукових працях С. Кримський, М. Попович, Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко, Ю. Зерній, Ф. Медвідь, А. Фартушний, Ю. Римаренко, Л. Шкляр, С. Римаренко, М. Розумний, М. Степико, О. Майборода та інші вітчизняні дослідники. Вони наголошували на тому, що українська національна ідея детермінує в собі державність, ідентичність, незалежність, суверенітет, соборність і має сприяти побудові дійсно громадянського суспільства та консолідації сучасної України на демократичних засадах. Незважаючи на високий рівень існуючих теоретичних розробок, невирішеною залишається проблема формування змісту національної ідеї та її втілення у життя в контексті сучасної України.

Постановка завдання. Розкрити роль національної ідеї в добу українського бароко як вирішального етапу формування української нації. Проаналізувати головні ідеї розбудови української національної ідеї в контексті Кирило-Мефодіївського братства. Визначити роль і значення творчого доробку М. Драгоманова у розробці української національної ідеї, яка має глибинний зв'язок з історією народу, його менталітетом і традиціями. Дослідити суть концепції І. Франка про українську політичну націю як складову української національної ідеї та її роль у побудові Незалежної України.

Виклад основного матеріалу. В статті аналізується специфіка доби українського бароко, що стимулювала формування української нації та української національної ідеї, яка виступала як єдність "меча фізичного"

constantly dominated by the idea of preserving ethnic identity in this context, needs serious research. This process began in the days of Kievan Rus and is extremely relevant today to solve many problems of development of the Ukrainian nation.

Actual scientific researches and issues analysis. S. Krymsky, M. Popovych, L. Gubersky, V. Andrushchenko, M. Mykhalchenko, Yu. Zerniy, F. Medvid, A. Fartushny, Yu. Rymarenko, L. Shklyar, S. Rymarenko, M. Rozumny, M. Stepyko, O. Maiboroda and other domestic researchers analyzed the problem of defending national identity and forming a national idea in their scientific works. They stressed that the Ukrainian national idea determines statehood, identity, independence, sovereignty, catholicity and should contribute to the construction of a truly civil society and the consolidation of modern Ukraine on a democratic basis. Despite the high level of existing theoretical developments, the problem of forming the content of the national idea and its implementation in the context of modern Ukraine remains unresolved.

The research objective. To reveal the role of the national idea in the era of the Ukrainian Baroque as a decisive stage in the formation of the Ukrainian nation. To analyze the main ideas of building the Ukrainian national idea in the context of the Cyril and Methodius Brotherhood. To determine the role and significance of the creative work of M. Dragomanov in the development of the Ukrainian national idea, this has a deep connection with the history of the people, its mentality and traditions. Investigate the essence of Ivan Franko's concept of the Ukrainian political nation as a component of the Ukrainian national idea and its role in building an independent Ukraine.

The statement of basic materials. The article analyzes the specifics of the Ukrainian Baroque era, which stimulated the formation of the Ukrainian nation and the Ukrainian national idea, which acted as a unity of

та "меча духовного". Розкривається історична місія української цивілізації в цю добу, що була тісно пов'язана з козаками, які уособлювали дух свободи, вільної індивідуальності, захисту рідної Батьківщини від ворогів зовнішніх та внутрішніх. Доводиться думка про те, що Запорозька Січ, як духовна складова козацтва, демонструвала не тільки силу та міць козацької шабляки, але й була взірцем патріотизму, мужності, високих моральних чеснот, притаманних лицарям. Особливу увагу приділено аналізу просвітницької діяльності братств і, передусім, Києво-Могилянської академії, як фортеці духовності. Досліджено потужний внесок М. Драгоманова у розробку української національної ідеї, яка має триматися на глибинному зв'язку з історією народу, його менталітетом і традиціями. Розкрито значення ролі постаті І. Франка, який одним із перших в українській політичній думці XIX–XX століть сформував концепцію української політичної нації, як головної складової національної ідеї.

Висновки. Найбільш потужно українська національна ідея, яка зароджувалась ще у Київської Русі, проявила себе за часів українського бароко. Національна ідея в цю добу набула подвійного значення: по-перше, це козачина, як головна сила захисту української держави; по-друге, духовна діяльність братств та Києво-Могилянської академії. Новий етап розбудови української національної ідеї пов'язаний з діяльністю Кирило-Мефодіївського товариства та програмним документом цієї організації, викладеним М. Костомаровим у "Книзі буття українського народу". Потужний внесок у розробку української національної ідеї зробив М. Драгоманов, який наголошував на необхідності глибинного зв'язку з історією народу, його менталітетом і традиціями. У XIX–XX ст. постать І. Франка стала ключовою у продовженні формування концепції української політичної нації, як головної

"physical sword" and "spiritual sword". The historical mission of Ukrainian civilization at that time, which was closely connected with the Cossacks, who embodied the spirit of freedom, free individuality, protection of the homeland from external and internal enemies, is revealed. It is believed that the Zaporozhian Sich, as a spiritual component of the Cossacks, demonstrated not only the strength and power of the Cossack shablyuk, but also was an example of patriotism, courage, high moral virtues inherent in knights. Particular attention is paid to the analysis of the educational activities of the fraternities and, above all, the Kyiv-Mohyla Academy as a fortress of spirituality. M. Drahomanov's powerful contribution to the development of the Ukrainian national idea, which should be deeply connected with the history of the people, its mentality and traditions, has been studied. The significance of the role of the figure of Ivan Franko, who was one of the first in the Ukrainian political thought of the XIX–XX centuries to form the concept of the Ukrainian political nation as the main component of the national idea, is revealed.

Conclusions. The most powerful Ukrainian national idea, which originated in Kievan Rus, manifested itself during the Ukrainian Baroque. The national idea in this day has acquired a double meaning: first, it is the Cossacks, as the main force in the defense of the Ukrainian state; secondly, the spiritual activity of the fraternities and the Kyiv-Mohyla Academy. The new stage of development of the Ukrainian national idea is connected with the activity of the Cyril and Methodius Society and the program document of this organization, presented by M. Kostomarov in the "Book of the Existence of the Ukrainian people". M. Drahomanov made a powerful contribution to the development of the Ukrainian national idea, emphasizing the need for a deep connection with the history of the people, their mentality and traditions. In the XIX–XX centuries the figure of Ivan Franko became fundamental in continuing the formation of the concept of the Ukrainian political

складової національної ідеї. В наш час формування сутності та змісту української національної ідеї знаходиться в стані пошуку. Адже процес формування української національної ідеї – явище складне та незавершене. На нього впливають такі фактори, як: культурно-історична спадщина; розуміння історичної реальності; система національних інтересів, які змінюються залежно від внутрішніх та зовнішніх трансформаційних процесів. Розробка та ефективне втілення у життя національної ідеї залежить від дотримання таких пріоритетних чинників, як: гуманізм, демократизація та орієнтація на цінності громадянського суспільства, соціальний характер реформ, пріоритет національних інтересів над глобальними, зміцнення авторитету держави, збереження національного капіталу, подолання бідності, заборона тіньової економіки тощо. Підґрунтям усіх цих процесів мають залишатися притаманні українській нації неповторна духовність, культура та людяність.

Ключові слова: національна ідея, доба українського бароко, ідентичність, незалежність, свобода, національні інтереси, майбутнєтворення держави.

nation as the main component of the national idea. Nowadays, the formation of the essence and content of the Ukrainian national idea is in a state of search. After all, the process of forming the Ukrainian national idea is a complex and incomplete phenomenon. It is influenced by such factors as: cultural and historical heritage; understanding of historical reality; system of national interests, which change depending on internal and external transformation processes. The development and effective implementation of the national idea depends on the observance of such priority factors as humanism, democratization and orientation to the values of civil society, the social nature of reforms, the priority of national interests over global ones, strengthening the state's authority, economy, etc. The basis of all these processes must remain the unique spirituality, culture and humanity inherent in the Ukrainian nation.

Keywords: national idea, the era of Ukrainian Baroque, identity, independence, freedom, national interests, future state formation.

Актуальність теми дослідження. З давніх часів національна ідея була тим чинником (орієнтиром), який консолідував і духовно об'єднував українців як політичну націю і відрізняв їх від інших народів, визначав ідентичність. Одним із чинників відродження нової, незалежної, вільної України є національна ідея, і це пов'язано передусім з її формотворчим, конструктивно-творчим змістом. Як влучно зазначає Ф. Канак, “Головний сенс і призначення національної ідеї полягає не так у відтворенні наявного, як у визначенні стратегії додання труднощів, з якими зіткнулося національне буття, в окресленні обрисів потрібного і бажаного для нації майбутнього. У цій своїй функції національна ідея духовно насажує людей у їх намаганнях перетворити національну ідею у реальність” [5, с. 41]. Лише усвідомивши національну ідею, людина здатна зрозуміти свою роль та місце у цьому процесі. Ці обставини визначають актуальність дослідження української національної ідеї на вирішальних етапах розвитку українського суспільства, яка виступає головним чинником, що задає базові орієнтири майбутнього історичного шляху нації та інтегрує її навколо цих орієнтирів, особливо в кризові моменти її історичного розвитку.

Постановка проблеми. Історія нашої держави підтверджує, що національна ідея ніколи не була явищем сталим, завершеним. Унікальність і

неповторність кожної нації залежить саме від тієї національної ідеї, яка, як внутрішній двигун, рухає країну до прогресивних змін, зберігаючи націю як таку. Специфіка національної ідеї полягає у тому, що вона допомагає людині усвідомити сенс приналежності до своєї країни, її перспективну мету та засоби її досягнення спільними зусиллями всієї нації. Досить важливим у цьому контексті є вивчення процесу складної еволюції української національної ідеї, в основі якої постійно домінувала ідея збереження етнічної самотності. Цей процес розпочався ще за часів Київської Русі і став надзвичайно актуальним в наш час для вирішення багатьох проблем розвитку української нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування національної ідеї є предметом дослідження сучасних істориків, політологів, соціальних філософів, культурологів, етнологів, що свідчить про її багатовимірність і надважливе значення для сучасної України. Проблему відстоювання національної ідентичності та формування національної ідеї порушують у своїх наукових розвідках С. Кримський [8], М. Пович [11], Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко [2], Ю. Зерній [4], Ф. Медвідь [10], А. Фартушний [16], Ю. Римаренко, Л. Шкляр, С. Римаренко [13], М. Розумний [14] М. Степико [15], О. Майборода [9] та інші вітчизняні дослідники. Вони відстоюють важливу тезу про те, що українська національна ідея детермінує в собі державність, ідентичність, незалежність, суверенітет і соборність. Саме вона, як важливий духовний чинник, має сприяти побудові дійсно громадянського суспільства та консолідації сучасної України на демократичних засадах.

Проте, незважаючи на високий рівень існуючих теоретичних розробок, невирішеною залишається проблема формування змісту національної ідеї в контексті сучасної України. На нашу думку, вирішення цієї проблеми лежить в дослідженні української національної ідеї в історико-культурній площині. Потрібно звернутися до тих етапів розвитку національної ідеї, які надали можливість не тільки її сформувати, але й успішно, в тій чи іншій спосіб втілити у життя. Цей досвід може бути дороговказом для успішного майбутньотворення в нашій країні.

Метою статті є висвітлення ролі української національної ідеї на вирішальних етапах розвитку українського суспільства та окреслення її значення для сучасної України.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити **наступні завдання**: розкрити роль національної ідеї в добу українського бароко як вирішального етапу формування української нації; проаналізувати головні ідеї розбудови української національної ідеї в контексті Кирило-Мефодіївського братства; визначити роль і значення творчого доробку М. Драгоманова у розробці української національної ідеї, яка має глибинний зв'язок з історією народу, його менталітетом і традиціями; дослідити суть концепції І. Франка про українську політичну націю як складову української національної ідеї та її роль у побудові Незалежної України.

Виклад основного матеріалу. Доба українського бароко має непересічне значення для українського народу. В цей час була сформована українська нація, яка стає суб'єктом світової історії і вписує свої духовні надбання в європейський контекст. Українська ідея в добу українського бароко виступала як єдність "меча фізичного" та "меча духовного". Історична місія української цивілізації в цю добу пов'язана з козаками, які уособлювали

дух свободи, вільної індивідуальності, захисту рідної Батьківщини від ворогів зовнішніх та внутрішніх. Запорозька Січ, як духовна складова козацтва, демонструвала не тільки силу та міць козацької шаблюки, але й була взірцем патріотизму, мужності, високих моральних чеснот, притаманних лицарям.

Веління часу в цю добу проявляються не тільки в посиленні збройної та політичної боротьби за національну незалежність, а й у великій просвітницькій діяльності різних братств і, передусім, Києво-Могилянської академії, як фортеці духовності. Ця академія вважалася духовним центром, озброєним мечем духовним. Відомий проповідник цієї доби Лазар Баранович стверджував більшу вагу і силу меча духовного порівняно з козацькою шаблюкою. Цю думку продовжив Ф. Прокопович: “Стріли, мечі, тарани та інші види зброї можуть мати владу над тілом, можуть підірвати мури, але не можуть подолати загартованого духу. Отже, якою має бути та сила, котрій міг би підпорядкуватись дух? Напевно, такою силою є красномовство, сила слова” [12, с. 103].

Доба українського бароко, в якій відбувалось затвердження Гетьманщини, показала не самодостатність розбудови української держави тільки за рахунок потенціалу козащини. Адже країна опинилась в стані Руїни. Вихід з цієї кризової ситуації був можливий лише за рахунок духовних чинників: віри, культури, освіти. У цю добу саме міські братства на чолі з Києво-Могилянською академією утворили культурний проект майбутньотворення держави. Поступово українська ідея набула подвійного значення: по-перше, – це козащина, як головна сила захисту держави; по-друге, – духовна діяльність братств та Києво-Могилянської академії.

Розбудова української національної ідеї починається з середині XIX століття і продовжується до початку XX століття. В окресленні змісту національної ідеї, конкретизації її соціальної ролі та шляху втілення важлива заслуга належить Кирило-Мефодіївському товариству, яке було утворене наприкінці 1845 – на початку 1846 років. Головним ідейним підґрунтям формування української національної ідеї були романтичні традиції, радикалізм 40-х років (в якому нерідко соціальна мотивація змінювалася на національно-політичну) та релігійний елемент, який проголошував вирішальну роль християнських цінностей у перебудові України.

Одним з головних членів Кирило-Мефодіївського товариства був Т. Шевченко, який уявляв свою візію майбутнього України у декількох напрямках. Проект майбутнього ідеального суспільства поет презентував крізь призму положень Статуту “Слов’янського товариства св. Кирила і Мефодія”, в якому Україна уявлялася як республіка вільних людей (з поверненням до козацької лицарської традиції). Основними цінностями існування та розвитку тут поставали “свобода”, “правда”, “воля”, “слово”, які пронизували всю творчу спадщину Т. Шевченка. Завдяки проголошенню цих цінностей візія майбутнього України набувала загальнолюдського значення. Отже, у пошуках здійснення ідеалу Шевченкова думка зверталася до християнсько-есхатологічного ідеалу, який пов’язаний з особистим удосконаленням людини у спілкуванні з Богом.

Відомий український просвітник П. Куліш саму ідею України пов’язував з важливим архетипом української культури, а саме філософією “серця”, яскравим представником якої і був сам філософ. Розв’язання проблеми Відродження він бачив на шляху аналізу України в контексті антитез “внутрішнього – зовнішнього”, “минулого – сучасного”, “народної

мови – штучної мови”, “хутора – міста”, “України – Європи”, символіка яких і накреслює шлях воскресіння України. Цей шлях мав будуватися на утвердженні внутрішнього чинника (філософії “серця”), народної мови, великих досягненнях минулого, що пов’язані з поверненням до культури.

На наш погляд, програмною для розуміння сутності української національної ідеї, яка була сформульована членами Кирило-Мефодіївського товариства, є “Книга буття українського народу” М. Костомарова. Основна думка, проголошена автором цієї праці, має христологічний характер: “Бог створив світ... і кожному колінові і племені даровав край жити, щоб кожне коліно і кожне племено шукало Бога, котрий од чоловіка недалеко, і поклонялись би йому всі люди і вірували в Його, і любили Його, і були б усі щасливі” [7, с. 11]. Аналізуючи розвиток християнства серед західноєвропейських та східноєвропейських народів, М. Костомаров приходить до висновку, що загальна криза християнства базується на відході людей від духовних цінностей, і тим самим від Бога.

Слов’яни зображувалися М. Костомаровим у другій частині “Книги буття українського народу” нащадками Бога. “Племено слов’янське ще до прийняття віри не йміло а ні царів, а ні панів, і всі були рівні, і не було у них ідолів, і кланялися слов’яне одному Богу-вседержителю, ще його й не знаючи” [7, с. 21]. Але було два лиха у Слов’ян: вони не критично, а механічно переносили західні цінності на свою землю, і не мали згоди і злагоди у внутрішніх стосунках. “І покарав Господь слов’янське племено гірше, ніж другі племена... І попадали слов’яни в неволю до чужих” [7, с. 22].

М. Костомаров підкреслював, що він вірить у щасливе майбутнє України, що вона буде незалежною і вільною, але основою цих трансформацій може бути лише християнство. На думку вченого, у майбутньому Україна буде виконувати провідну роль у відродженні всієї Слов’янщини. Він писав, що “Україна буде неподлеглою Річчю Посполитою в союзі слов’янським. Тоді скажуть всі язики, показуючи рукою на те місто, де на карті буде намальована Україна: “От камень, его же не брегоша зиждушии, той бисть во главу” [7, с. 30]. Кирило-Мефодіївське братство склало Статут “Слов’янського товариства св. Кирила і Мефодія”, який ґрунтувався на основних положеннях Французької конституції 1791 року. Головні ідеї цього статуту висловив М. Костомаров, який вважав, що федерація слов’янських народів, подібно до Сполучених Штатів Америки, є найкращою формою їх співіснування. Внутрішня будова кожної республіки має ґрунтуватись на народному правлінні, святій релігії, освіченості та чистій моралі.

Видатний автор понад двох тисяч творів, М. Драгоманов майже усе своє життя присвятив не тільки збереженню духовності української нації, але й серйозній розробці української національної ідеї, яка має глибинний зв’язок з історією народу, його менталітетом і традиціями. Суспільний процес він розглядав як прогресивний, поступовий, системний процес внутрішнього (часто суперечливого) розвитку політичних та духовно-моральних ідей, що накопичуються у соціумі. Поступово шляхом просвіти ці ідеї починають домінувати в національній свідомості та ставати ключовим механізмом майбутніх прогресивних змін. Головним критерієм такого прогресивного суспільного розвитку вчений вважав рівень духовної культури та соціальної справедливості. Причому роль держави, згідно його поглядів, у цьому процесі мала бути максимально обмеженою, а основним суб’єктом державотворення мали виступати нації та громади.

Провідною ідеєю М. Драгоманова щодо національної справи було те, що “національність сама по собі одно, а державна єднота національності – друге” [3, с. 11]. У будь-які часи, вирішуючи цю серйозну проблему, завжди треба шукати вище мірило, всесвітню правду (філософію), яка стоїть над всіма національностями і вчить любити весь світ, всіх людей.

Важливим джерелом суспільного розвитку М. Драгоманов вважав особистість, яка прагне до моральної свободи та відстоює принцип справедливості. Ідеалом політичного розвитку, так само як у кирило-мефодіївців, була для нього федеративна держава, побудована на засадах адміністративного децентралізму та культурно-національної автономії. Неодмінною умовою побудови такого типу держави М. Драгоманов вважав дотримання принципу соборності України.

Також у своїх ґрунтовних наукових розвідках з приводу ролі та місця національної ідеї у побудові європейських держав (на прикладі Угорщини, Німеччини та Італії) М. Драгоманов влучно стверджував, що сама по собі національна ідея не є ліками від усіх соціальних проблем [3, с. 28]. Без врахування морально-культурних та соціально-політичних чинників (які є не менш значущими для нації) у життєдіяльності соціуму, держава може зазнати багато лиха, набравши багато серйозних помилок. Ми поділяємо цю позицію автора, адже досить часто в історії людства національна тема (в широкому розумінні) в деяких державах стає лише ґрунтом, або формою для подальших різноманітних соціальних варіацій, в які вплетені реальні люди.

І. Франко був одним із перших в українській політичній думці, хто сформував концепцію української політичної нації, як головної складової української національної ідеї. “Але для І. Франка завдання творення української політичної нації не було політичною програмою, а відокремилось як філософсько-антропологічна проблема. Національна спільність є для нього, насамперед, певним типом свідомості, котра може бути зіставлена зі свідомістю індивідуальною”, – зазначає І. Карізька [17, с. 78].

Українська національна ідея проходила крізь все життя та творчу спадщину І. Франка. Зміст її він визначав через Любов до рідної України, її мову, її культуру та рідну землю, з одного боку, і, з іншого, боротьбу за усвідомлення прав українців на свою державу та рівні стосунки з іншими народами, передусім, з росіянами. Поет вважав, що формування національної ідеї, має передувати необхідності пробудження національної свідомості в душі кожного українця. Ця ідея знайшла своє відображення у ліричній поезії І. Франка, у його віршах-алегоріях “Наймит”, “Христос і хрест”, “Човен”, “Каменярі” з циклу “Ехсеїаїог” та інших. Так, наприклад, алегоричний образ велетня, що символізує український народ, повинен прокинутись зі сну і почати діяти. Інший наскрізний образ одвічного трудівника у вірші “Наймит” символізує поневолений та безправний український народ. У вірші І. Франка “Христос і хрест” образ Ісуса Христа постає як символ свободи для українського народу, коли його знову намагаються розіп'яти.

У своєму відомому вірші “Човен” І. Франко звертається до популярних в літературі образів човна, хвилі та бурі. Ці алегоричні образи не тільки формують жанрову композицію вірша, але й виконують символічну функцію. Характеризуючи цей вірш, О. Кисельов пише: “Багато плавців загине у морській безодні, але багатьом вдасться допливти до своєї мети. Треба тільки не блукати безцільно по океану, а твердо знати, де ця мета, і

смівливо простувати до неї” [17, с. 151]. Отже, цей вірш у символічній формі звертається до майбутнього всього українського народу і пророкує, що буря, як символ повстання нації, приведе його до свободи.

“Таж не все бурхає море, тихее бува частіш.

Таж і в бурю не всі човни гинуть – тим ся ти потіш!

А хто знає, може, в бурю іменно спасешся ти?

Може, іменно тобі ся вдасть до цілі доплисти!” [17, с. 66].

Головна тема, яка звучить у цих віршах-алегоріях І. Франка, – це тема розбудови та утворення української власної незалежної держави, на тлі якої відбувається пробудження національної свідомості.

І. Франко, як поет-пророк, проголошував, що глобальні зміни на зламі століть внесуть корективи у зміст української національної ідеї. Він наполягав на тому, що вирішальну роль у розвитку та формуванні України покликана відіграти інтелігенція, яка має стати транслятором нової ідеї, навколо якої нація має об’єднатися. Нова національна свідомість – це важливий чинник, який дійсно може перетворити український етнос на сильну українську націю, здатну творити своє майбутнє самостійно і чинити опір усьому, що руйнує її незалежність.

Ми погоджуємося із думкою про те, що “будь-яка реформа, перебудова починається з ідеї, ідеалу, що згодом втілюється в соціальний проект перебудови чи модернізації” [2, с. 428].

Проблема сучасної України полягає саме в тому, що, як стверджують автори колективної монографії “Культура. Ідеологія. Особистість”, національна ідея незалежності України, проголошена в 90-тих роках ХХ століття, на жаль, не була детально розроблена з урахуванням майбутніх світових трансформаційних процесів, що є вкрай необхідним для її подальшої ефективної структурної реалізації [2, с. 429]. На наш погляд, вона мала містити більш конкретні кроки й альтернативні чіткі пропозиції щодо набуття нашою країною незалежності у всіх базових галузях життя, включаючи реальні прогнози на майбутнє. Наслідки цього ми спостерігаємо саме сьогодні, через 30 років після декларації незалежності України, коли економічна, політична й культурна сфери особливо потребують надважливих змін та ефективних реформ для побудови міцної та справедливої соціальної держави. У цьому контексті Україні необхідно виробити власну глобальну політику сильної держави, яка вміє цивілізовано реалізовувати власні національні інтереси, залишаючись при цьому самодостатнім політичним гравцем на світовій арені.

З усіх попередніх уроків та помилок історії національна еліта (яка має стояти у фарватері демократії, змін та реформ) і весь народ мають зробити правильні висновки, що закладуть фундамент у побудову сучасної незалежної держави. Лише спільні зрозумілі духовні орієнтири та відповідні умови для формування й розвитку національної самосвідомості, традицій, культурної самобутності, вільного волевиявлення, прояву національних емоцій, почуттів тощо, зможуть об’єднати націю на майбутні прогресивні дії та побудову такої соціальної держави, яка дбає як про кожну особистість, так і про всіх.

Висновки: Українська національна ідея, яка зароджувалась ще у Київській Русі, найбільш міцно й потужно проявила себе за часів українського бароко, коли відбувалось формування української нації як суб’єкта європейської культури. Національна ідея в цю добу набула подвійного значення: по-

перше, це козачина, як головна сила захисту української держави; по-друге, духовна діяльність братств та Києво-Могилянської академії. Новий етап розбудови української національної ідеї пов'язаний з діяльністю Кирило-Мефодіївського товариства та програмним документом цієї організації, викладеним М. Костомаровим у “Книзі буття українського народу”. Потужна розробка української національної ідеї М. Драгомановим має глибинний зв'язок з історією народу, його менталітетом і традиціями. На перетині ХІХ – ХХ століть з'являється постать І. Франка, який одним із перших в українській політичній думці сформував концепцію української політичної нації, як головної складової національної ідеї. В наш час формування сутності та змісту української національної ідеї знаходиться в стані пошуку. Адже процес формування української національної ідеї – явище складне та незавершене. На нього впливають багато чинників, а саме: культурно-історична спадщина; розуміння історичної реальності; система національних інтересів, які змінюються залежно від внутрішніх та зовнішніх трансформаційних процесів. Сукупність цих складових формує національну свідомість, яка, у свою чергу, продукує подальшу стратегію і тактику прогресивного розвитку держави, забезпечуючи її національну цілісність, стабільність та долучення до надбань світового цивілізаційного процесу.

Національна ідея у своїх базових засадах має спиратися на такі пріоритетні чинники, як: гуманізм, демократизація та орієнтація на цінності громадянського суспільства, соціальний характер реформ, пріоритет національних інтересів над глобальними, зміцнення авторитету держави, збереження національного капіталу, подолання бідності, заборона тіньової економіки тощо. Підґрунтям усіх цих процесів мають залишатися притаманні українській нації неповторна духовність, культура та людяність.

Список використаних джерел:

1. Білецький, ОІ, Басс, П & Кисельов, ОІ 1958. Життя і творчість І. Франка, Київ: *Вид-во АН УРСР*, 1958, 357 с.
2. Губерський, Л, Андрущенко, В & Михальченко, М 2005. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. Аналіз, Київ: *Знання України*, 2-е вид., 580 с.
3. Драгоманов, МП 1915. Чудацькі думки про українську національну справу, Відень: *Наклад і друк партійної друкарні*, 1915, 121 с.
4. Зерній, ЮО 2008. ‘Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності’, *Політичний менеджмент*, № 5, с. 104-115.
5. Канак, ФМ 1998. ‘Національна ідея та її втілення’, *Розбудова держави*, № 7-8, с. 40-47.
6. Карізька, ІО 1998. Культурні основи життєдіяльності нації Феномен нації: основи життєдіяльності, Київ: *Знання*, с. 77-93.
7. Костомаров, МІ 1991. Закон Божий (Книга буття українського народу), Київ: *Либідь*, 40 с.
8. Кримський, СБ 2009. Ранкові роздуми, Київ: *Майстерня Білецьких*, 120 с.
9. Майборода, ОМ 2017. Етнічність у міжнародній системі, Київ: *ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАНУ*, 448 с.
10. Медвідь, ФМ 2005. ‘Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів’, *Політичний менеджмент*, 2005, №5, с. 35-43.
11. Попович, МВ 2019. ‘Червоне століття’, Київ: *Видавничий дім “АртЕк”*, 888 с.

12. Прокопович, Ф 1979. 'Про риторичне мистецтво', в кн. *Прокопович Ф. Філософські твори у 2 т.*, Київ: *Наукова думка*, Т. 1, 512 с.
13. Римаренко, ЮІ, Шкляр, ЛЕ & Римаренко, СЮ 2001. Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади, Київ: *Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*, 264 с.
14. Розумний, ММ 2016. Виклики національного самовизначення. Монографія, Київ: *НІСД*, 196 с.
15. Степико, МТ 2011. Українська ідентичність: феномен і засади формування, Київ: *Національний інститут стратегічних досліджень*, 336 с.
16. Фартушний, АА 2000. Українська національна ідея як підстава державотворення. Монографія, Львів: *НУ „ЛІП”*, 308 с.
17. Франко, ІЯ 1976. Зібрання творів : у 50 т. *АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т.Г. Шевченка*, Київ: *Наукова думка*, Т. 1. с. 65-66.

References:

1. Bileckij, OI, Bass, II & Kiselov, OI 1958. Zhittya i tvorchist I. Franka (Life and work of Ivan Franko), Kiyiv: *Vid-vo AN URSR*, 1958, 357 s.
2. Guberskij, L, Andrushenko, V & Mihalchenko, M 2005. Kultura. Ideologiya. Osobistist: Metodologo-svitoglyad. Analiz (Culture. Ideology. Personality: Methodological worldview. Analysis), Kiyiv: *Znannya Ukrayini*, 2-e vid., 580 s.
3. Dragomanov, MP 1915. Chudacki dumki pro ukrayinsku nacionalnu spravu (Odd thoughts about the Ukrainian national cause), Viden: *Naklad i druk partijnoyi drukarni*, 1915, 121 s.
4. Zernij, YuO 2008. 'Vzayemozv'yazok istorichnoyi pam'yati ta nacionalnoyi identichnosti (Relationship between historical memory and national identity)', *Politichnij menedzhment*, № 5, s. 104-115.
5. Kanak, FM 1998. 'Nacionalna ideya ta yiyi vtilennya (National idea and its implementation)', *Rozbudova derzhavi*, № 7-8, s. 40-47.
6. Karizka, IO 1998. Kulturni osnovi zhittiyediyalnosti naciyi Fenomen naciyi: osnovi zhittiyediyalnosti (Cultural foundations of the nation's life Phenomenon of the nation: the basics of life), Kiyiv: *Znannya*, s. 77-93.
7. Kostomarov, MI 1991. Zakon Bozhij (Kniga buttya ukrayinskogo narodu) (Law of God (Book of Genesis of the Ukrainian people)), Kiyiv: *Libid*, 40 s.
8. Krimskij, SB 2009. Rankovi rozdumi (Morning Reflections), Kiyiv: *Majsternya Bileckih*, 120 s.
9. Majboroda, OM 2017. Etnichnist u mizhnarodnij sistemi (Ethnicity in the international system), Kiyiv: *IPiEND im. I.F. Kurasa NANU*, 448 s.
10. Medvid, FM 2005. 'Ukrayinska nacionalna ideya yak determinanta derzhavotvorchih procesiv (Ukrainian national idea as a determinant of state-building processes)', *Politichnij menedzhment*, 2005, №5, s. 35-43.
11. Popovich, MV 2019. 'Chervone stolittya (Red Century)', Kiyiv: *Vidavnichij dim "ArtEk"*, 888 s.
12. Prokopovich, F 1979. 'Pro ritorichne mistectvo (On rhetorical art)', v kn. *Prokopovich F. Filsofski tvori u 2 t.*, Kiyiv: *Naukova dumka*, Т. 1, 512 s.
13. Rimarenko, YuI, Shklyar, LYe & Rimarenko, SYu 2001. Etnoderzhavoznavstvo. Teoretiko-metodologichni zasadi (Ethnic State Studies. Theoretical and methodological principles), Kiyiv: *In-t derzhavi i prava im. V. M. Koreckogo NAN Ukrayini*, 264 s.
14. Rozumnij, MM 2016. Vikliki nacionalnogo samoviznachennya (Challenges of national self-determination). Monografiya, Kiyiv: *NISD*, 196 s.
15. Stepiko, MT 2011. Ukrayinska identichnist: fenomen i zasadi formuvannya (Ukrainian Identity: Phenomenon and Principles of Formation), Kiyiv: *Nacionalnij institut strategichnih doslidzhen*, 336 s.
16. Fartushnij, AA 2000. Ukrayinska nacionalna ideya yak pidstava derzhavotvorennya (Ukrainian national idea as the basis of state formation). Monografiya, Lviv: *NU „LP”*,

- 308 s.
17. Franko, IYa 1976. Zibrannya tvoriv : u 50 t (Collection of works: in 50 volumes). AN URSSR, In-t lit. im. T.G. Shevchenka, Kiyiv: Naukova dumka, T. 1. s. 65-66.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.32(4)-2

УДК 164

FROM BOOLE'S LOGIC TO BOOLEAN APPLICATIONS IN COMPUTER SCIENCE

ВІД БУЛЕВОЇ ЛОГІКИ ДО ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ У КОМП'ЮТЕРНИХ
НАУКАХ

Mohamad Awwad

Urgency of the research. We consider crucial to distinguish between the original Boole's logic and its modern development as Boolean logic in order to understand their theoretical and applied capacities. In addition, the development of Boolean logic constitutes a strong example about the relationships between logic, an algebraic language of thoughts, and computation.

Target setting. Boole's logic is generally perceived as equivalent to Boolean logic despite their mathematical and conceptual differences. The influences of Boolean logic on computer science are recognized especially in their applications in circuits design. However, it appears that the influence of this logic on Cryptography is less cited in the literature when studying the relationships between logic and computer science.

Actual scientific researches and issues analysis. Studies of cryptographic Boolean functions and applications have been realized by scholars such as T. Cusick, and P. Stanica. Boolean methods in Mathematics are studied by Y. Crama and P. L. Hammer. Some differences between the original Boole's logic and the modern Boolean logic have been pointed out and promoted by N. J. Wildberger. Boole's algebra as a mathematical language of

Актуальність теми дослідження. Ми вважаємо вирішальним розмежувати оригінальну Булеву логіку та її сучасний розвиток з метою розкриття її теоретичних та прикладних можливостей. Розвиток Булевої логіки є цінним прикладом взаємозв'язків між логікою, алгебраїчною мовою та обчисленнями реальних міркувань.

Постановка проблеми. Булева логіка, як правило, сприймається як рівноцінна Булевим логікам, незважаючи на їх математичні та концептуальні відмінності. Вплив Булевої логіки на інформатику визнаний особливо в їх застосуванні при проектуванні схем. Однак, схоже, вплив цієї логіки на криптографію менше згадується в літературі при вивченні взаємозв'язків між логікою та інформатикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження криптографічних Булевих функцій та додатків проводили такі вчені, як Т. Кусік та П. Станіка. Булеві методи в математиці вивчають Ю. Крама та П. Л. Хаммер. На деякі відмінності між початковою логікою Буля та сучасною булевою логікою вказував і пропагував Н. Дж. Вайлдбергер. Булева алгебра як математична мова думки була представлена в багатьох